

משמעו שלמים לבד או גם שאר קרבנות. ולכאורה יש ראייה מהתרגום שתירגם זבחים בכל מקום נכסת קודשין ומ"מ בפ' ויגש דכתיב ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק תירגם "ודבח דבחין" ולא תירגם ודבח נכסת קודשין, ומשמע שלא היו רק שלמים [ודלא כרמב"ן שם שפי' בשלמים] וחזינן שיתכן שם זבחים גם על שאר קרבנות.

עוד יש ראייה שבלשון המקרא שם זבח כולל כל הקרבנות, מסוטה (ה:): דאמר ריב"ל בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה שבשעה שביהמ"ק קיים אדם מקריב עולה שכר עולה בידו וכו', אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם שנאמר זבחי אלקים רוח נשברה ופירש"י זבחי - כל הזבחים במשמע.

★★

בגמ': אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם וכו'.

כתב בספר דברות צבי (פר' צו אות ד):

נראה בעליל מתוך דרשה זו, הנקודת המעלה הטמונה בעבודת הקרבנות היא ענין הענוה ושכירות הרוח. דרך בהנחה זו נוכל להבין הא דמעמידים ענין זה של נמיכות הרוח יחד עם ענין הקרבנות. ואילו אם נאמר דבקרבנות יש מעלה נוספת אחרת, אין מובן מה שייך לומר דמי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, הא בקרבנות קיימת מעלה אחרת, אשר אין לנמוך הרוח. אלא האמת יורה דרכו, דמהכא חזינן דמעלת הקרבנות טמונה בכך שהיא מסוגלת להביא לדרגת הענוה. ולכן אומר ריב"ל דמי שהוא נמוך רוח באמת ובתכלית, עולה לו כאילו הקריב כל הקרבנות כולם. יעוין מהר"ל בנתיבות עולם [נתיב הענוה פ"א ד"ה ואמר] ותמצא כן.

וביסוד זה יאיר לנגד עינינו מאמר מופלא במדרש תנחומא (פרשת ויקרא, ג), וז"ל "ויקרא אל משה. זה שאמר הכתוב (משלי כט) גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד. כל מי שרודף אחר שררה, שררה בורחת ממנו, וכל מי שבורח משררה, שררה רודפת אחריו וכו'. משה ברח מן השררה וכו', לסוף הוציאם ממצרים וקרע להם את הים והביאם אל המדבר והוריד להם את המן והעלה להם את הבאר והגזיז להם את השליו ועשה את המשכן, ואמר מכאן ואילך מה יש לי לעשות, עמד וישב. אמר לו הקב"ה חייך יש לי מלאכה גדולה מכל

טעמא דנקט התם התנא "מאוד מאוד" הוה שפל רוח, כלומר בלי שום נטי' וכיוון של גאווה.

וביאור המשך חכמה טעמו של דבר, דכיון דקרא כתיב (דברים ח' י"ב) ורם לבבך ושכחת וגו' והיה אם שכח תשכח וגו' והלכת אחרי אלהים אחרים ועבדתם וגו', הרי דמי שלקוי במדת הגאווה בסופו של דבר מביאתו לידי עבודה זרה, והרי בעבודה זרה אין שום צד היתר ומיצוע, לכן גם הגאווה נשללה לגמרי מכל וכל.

★★

כתב בס' ילקוט דברי אסף (ערך ענוה) דהיינו טעמא דהמצורע מביא עץ ארז, "אזוב ושני תולעת" ולמה נצרך שני סימנים שישפיל את עצמו (כמו שכתב רש"י שם), אלא כלפי שאמר התנא מאוד מאוד הוי שפל רוח, וכנ"ל שיטה א"ע בזה לקצה הענוה ולא להממוצע, משום כן אמרה תורה שיקח שני סימנים ללמד אותו שישפיל את עצמו עד הסוף.

★★

בגמ': א"ר יוחנן אדם אפר דם מרה בשר בושה סרוחה רמא איכא דאמרי שאול דכתיב בשין.

וברש"י (ד"ה אדם וכו') כתב: למה נקרא שמו אדם שהוא אפר דם מרה וכו'. וכתב הגאון האדר"ת זצ"ל בקו' מגלת סמנים (ע' עז): ואמנם בפרקי רבי אליעזר מפורש שנקרא אדם לפי שנברא מן האדמה, וגם רחוק שיקרא מפני זה אדם. **אך** לענ"ד שהוא סימן שיהיה בלב כל איש תמיד ונגד עיניו הנוטריקון הזה באשר הוא אדם לבל יתגאה בלבו ולא ילך אחרי תאות נפשו, לכן אמר כי אין לו במה להתגאות כי אינו רק אפר דם ומרה שכל מחלה תלוי בה וכמש"כ רש"י וכב"ק (פ"ב א') [צ"ב ב'].

אחר שכתבתי זה מצאתי בס"ד בחדושי אגדות הרש"א כסברתי.

דף ה' ע"ב

בגמ': אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם שנאמר זבחי אלקים וכו'

כתב בספר שלמי יוסף עמ"ס זבחים (ע' ע"ב): עי' בתוס' יו"ט (ריש זבחים) אם בלשון המקרא לשון זבחים